

Innst. O. nr. 6

(2002-2003)

Innstilling til Odelstinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Ot.prp. nr. 67 (2001-2002)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om lov om endringer i lov 17. april 1970 nr. 21 om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere

Til Odelstinget

SAMMENDRAG

I proposisjonen foreslås endringer i arbeidstakeroppfinnelserloven fra 1970, jf. Bernt-utvalgets utredning NOU 2001:11 Fra innsikt til industri. Hensikten med forslaget er å fremme næringsmessig utnyttelse av patenterbare oppfinnelser som er gjort av tilsatte ved universiteter og høyskoler. Universitets- og høyskoleloven er allerede vedtatt endret slik at institusjonene under loven får et eksplisitt ansvar for å utbre anvendelse av vitenskapelige resultater, bl.a. i næringslivet, jf. Innst. O. nr. 337 (2000-2001) og Innst. O. nr. 58 (2001-2002).

Departementet viser til at det har vært enighet om å satse mer på kommersialisering av forskningsresultater. Oppfinnelser i kjølvannet av offentlig finansiert forskning bør få en samfunnsmessig god utnyttelse. Det næringsmessige potensialet må tas ut. Departementet ønsker at universiteter og høyskoler skal bli engasjert i denne prosessen og vil legge de juridiske og organisatoriske rammebetingelsene til rette for dette.

Bernt-utvalget var delt i synet på hvem som skulle ha retten til næringsmessig utnyttelse av oppfinnelser, forskeren eller institusjonen. Et flertall la vekt på å sikre forskernes frie valg. Et mindretall ønsket å overføre rettigheten til institusjonene for å sikre deres engasjement i arbeidet med patentering og næringsmessig utnyttelse. Departementet har med sitt forslag søkt å imøtekomme begge hensyn.

Lærere og vitenskapelig personale ved universiteter og høyskoler har i dag, til forskjell fra andre arbeidstakere, førsteretten til patentering og eventuelle inntekter fra oppfinnelser som er blitt til gjennom tilsettingsforholdet. Begrunnelsen har vært hensynet til forskerens frie stilling. Departementet foreslår å oppheve dette unntaket i lovens § 1. Universiteter og høyskoler får dermed mulighet til å overta retten til næringsmessig utnyttelse av patenterbare oppfinnelser som er gjort av tilsatte ved institusjonen. Dette vil føre til at institusjonene organiserer et apparat for å sikre rettigheter og sørge for at oppfinnelser blir patentert og formidlet til næringslivet. En slik utvikling vil også komme forskerne til gode.

Departementet foreslår samtidig en lovfestet rett for tilsatte ved universiteter og høyskoler til fritt å publisere sine forskningsresultater, selv når dette kan hindre institusjonen i å utnytte en oppfinnelse næringsmessig. Dette nye unntaket i § 6 gjelder lærere og vitenskapelig personale i så vel heltids- som deltidstillinger. Publiseringsretten må være benyttet innen ett år etter at institusjonen er varslet om oppfinnelsen. Kravet om at arbeidstaker skal varsle uten unødig opphold, er allerede lovfestet. Hvis forskeren etter ett år ikke har tatt skritt til å offentliggjøre resultatet, kan arbeidsgiveren likevel overta oppfinnelsen. Publiseringsretten gjelder ikke dersom en tredje part har rettigheter. Dette vil f.eks. være tilfelle hvis oppfinnelsen helt eller delvis er et resultat av delstilling i et helseforetak eller næringsliv.

Departementet foreslår ikke å lovfeste nærmere hvordan avkastning skal fordeles mellom forsker, forskningsmiljø og institusjon, eller hvordan institusjonen skal bruke sin del av eventuelle verdier. Bernt-utvalgets forslag om å fordele $\frac{2}{3}$ og $\frac{1}{3}$ på hhv. arbeidsgiver og arbeidstaker har fått bred støtte av høringsinstansene. Departementet ser en slik fordelingsnøkkel som et godt utgangspunkt som vil gi en

rimelig fordeling av oppfinnelsens nettoavkastning i de fleste tilfeller. Departementet anbefaler likevel ikke å lovfeste dette som en særordning for sektoren, ettersom lovens normalordning er svært fleksibel og gir instruksjoner om at godtgjørelsen skal fastsettes slik at den blir rimelig i hvert enkelt tilfelle. For eksternt finansierte forskningsprosjekter må rettighetsforholdene avklares gjennom avtaler på forhånd.

Departementet mener at lovforslaget vil gi en rimelig balansering av rettigheter og plikter for forsker og institusjon. Forslaget gir også større lovmessig likhet mellom privat og offentlig tilsatte, noe som forenkler et samarbeid mellom disse gruppene.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Ine Marie Eriksen, Jan Olav Olsen, Raymond Robertsen og Søren Fredrik Voie, fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Eva M. Nielsen og Karita Bekkemellem Orheim, fra Fremskrittspartiet, Harald Espelund og Jan Koløy, fra Sosialistisk Venstreparti, Lena Jensen og lederen Rolf Reikvam, fra Kristelig Folkeparti, Arne Lyngstad og Elsa Skarbøvik, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaaen, fra Venstre, Trine Skei Grande, og representanten Jan Simonsen, mener at en viktig faktor for at det norske samfunn skal lykkes i å møte de framtidige utfordringer for både næringsliv og forvaltning vil være evnen til å utvikle og ta i bruk ny kunnskap.

Komiteen viser til at det i St.meld. nr. 39 (1998-1999) Forskning ved et tidsskille, og med tilslutning fra Stortinget i Innst. S. nr. 110 (1998-1999), ble understreket nødvendigheten av å satse på større grad av kommersialisering av forskningsresultater ved universitet og høyskoler.

Komiteen merker seg at hensikten med lovforslaget er å øke den næringsmessige utnyttelsen av oppfinnelser i forskning ved universitet og høyskoler, men uten å true institusjonenes tradisjonelle hovedoppgaver som fri forskning og høyere utdanning.

Komiteen viser til at endringer i lov om universiteter og høyskoler pålegger institusjonene større ansvar for anvendelse av vitenskapens metoder og resultater og samarbeid med samfunns- og arbeidsliv. Komiteen påpekte i Innst. O. nr. 58 (2001-2002) at institusjonene må spille en mer aktiv rolle for at forskningsresultater i større grad anvendes slik at det kommer samfunnet til gode.

Undersøkelser viser at forskningsresultater frembrakt ved universiteter og høyskoler har utnyttede muligheter for bruk i næringsliv og verdiskaping. Arbeidet for å sikre bedre samfunnsmessig gevinst av

oppfinnelser krever bl.a. tettere samarbeid mellom forskningsmiljøer og næringsliv, organisatorisk tilrettelegging i institusjonene og økonomiske incentiver for forsker og institusjon.

Komiteen vil imidlertid understreke at økt satsing på næringsmessig utnyttelse av oppfinnelser ikke må svekke grunnforskningen ved universitetene og høyskolene. Grunnbevilgningene til forskning må ikke reduseres ut fra forventninger om økt egeninntjening fra ervervsmessig utnyttelse av forskningsresultater.

Komiteen vil samtidig peke på det viktige prinsipp at forskeren og fagmiljøene selv skal bestemme hva det skal forskes på, hvilke metoder som skal benyttes og hvordan resultatene skal presenteres. Videre prinsippet om at forskeren har retten til offentliggjøring av forskningsresultater; den frie publiseringsretten.

Komiteen slutter seg til forslaget om at universiteter og høyskoler får anledning til å overta retten til næringsmessig utnyttelse av patenterbare oppfinnelser gjort av ansatte ved institusjonen, ved at "lærerunntaket" i arbeidstakeroppfinnelsesloven oppheves. Loven blir gjort gjeldende for universiteter og høyskoler på samme måte som for øvrig offentlig og privat virksomhet, slik som i de fleste andre land.

Forskernes mulighet for åpen spredning av kunnskap må imidlertid som foreslått sikres ved lovfesting av retten til fritt å publisere sine forskningsresultater innen ett år etter at institusjonen er varslet om oppfinnelsen, selv når dette kan hindre institusjonen i å utnytte en oppfinnelse næringsmessig.

Forslagene vil etter komiteens oppfatning kunne sikre et større engasjement hos institusjonene for å utnytte forskningsresultater kommersielt, men også større ansvar med å organisere et apparat som kan sikre forskernes og institusjonenes rettigheter og sørge for at oppfinnelser blir patentert og formidlet til næringslivet.

Publiseringsretten gir forskerne valgmuligheten om en oppfinnelse skal patenteres og utnyttes næringsmessig eller ikke og eventuelt et bedre hjelpeapparat med støtte og veiledning hvis patentering er aktuelt.

Komiteen mener at forsker og institusjon i all hovedsak bør ha felles interesser og kunne samarbeide for å få til både publisering og patentering, selv om institusjonen nå får førsteretten til å utnytte oppfinnelsen næringsmessig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg den måten Stanford University organiserer sin forskningsvirksomhet. Institusjonen har ved avtale sikret seg patentrettighetene til de ansattes oppfinnelser. Oppfinneren står imidlertid

fritt i å publisere forskningsresultatet dersom dette ikke bryter med inngåtte avtaler. I standardavtaler underskriver den enkelte forsker på at han skal varsle institusjonen om alle potensielt patenterbare oppfinnelser. Dersom det er flere oppfinnere som står bak oppfinnelsen må disse være enig seg imellom om at en offentliggjøring er det beste for å sikre kunnskaps- og teknologioverføring. Videre må det ikke være i strid med inngåtte avtaler. Rettigheter til oppfinnelsen tilfaller universitetet.

Komiteen er enig i at eventuelle verdier fra oppfinnelser fordeles mellom forsker og institusjon. Komiteen har merket seg at Bernt-utvalgets forslag om en fordeling mellom institusjon/forskningsmiljø og forsker med henholdsvis $\frac{2}{3}$ og $\frac{1}{3}$ på hver har fått bred støtte i høringsrunden og at departementet mener en slik fordelingsnøkkel er et godt utgangspunkt, men ikke bør lovfestes som en særordning for denne sektoren i forhold til andre arbeidstakere.

Komitees flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener en retningslinje om fordeling med $\frac{2}{3}$ til institusjon/forskningsmiljø og $\frac{1}{3}$ til forsker virker som et rimelig utgangspunkt, hvor ikke annet er avtalt. Flertallet ber departementet legge dette til grunn i den videre oppfølging.

Flertallet slutter seg til at institusjonene selv bør avgjøre hvordan de vil organisere apparatet som skal sikre rettigheter til oppfinnelser og formidling til næringslivet. Det er uansett viktig at institusjonene bygger opp intern kompetanse for å ivareta institusjonens og forskernes interesser.

Flertallet merker seg at etablering av et innovasjonsapparat vil medføre kostnader, og ber departementet i samarbeid med institusjonene kartlegge behovet og følge opp dette i kommende budsjettframlegg for Stortinget.

Flertallet ber departementet evaluere ordningen etter tre år og gi en tilbakemelding til Stortinget på egnet måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg at Regjeringen mener det er viktig at forskningsinstitusjonene bygger opp intern kompetanse for å ivareta institusjonens og forskerens interesser, men at det understrekes at små institusjoner bør samarbeide med større institusjoner. En slik organisering vil etter disse medlemmers syn være starten på et nytt byråkrati i sin helhet knyttet til innovasjon. Disse medlemmer ser det som mer hensiktsmessig at den enkelte institusjon er tilknyttet profesjonelle instanser som har nødvendig internasjonal kompetanse og kontaktflate til å kunne kom-

mmercialisere den enkelte oppfinnelse, både næringsmessig og samfunnsmessig, på en optimal måte. Innovasjonsapparatet må etter disse medlemmers syn fortløpende oppdatere seg på hvilken kunnskap og hvilke produkter som markedet til enhver tid har behov for. Innovasjonsapparatet må derfor være i kontinuerlig dialog med både det nasjonale og det internasjonale næringsliv og i tillegg overvåke den forskning som utføres. Det er etter disse medlemmers syn positivt at Regjeringen gir universitetene og høyskolene ansvaret for å utnytte forskningens verdiskapningspotensiale ved å igangsette den nødvendige kommersialiseringsprosessen. Dette vil lette koordinering og utnyttning av synergien mellom forskere, universitets- og høyskolesektoren og potensielle investorer. I tillegg til ordninger som skatteFUNN må det være ordninger for oppstartsfinansiering via for eksempel såkornfond.

Disse medlemmer vil understreke at eventuelle merinntekter til universitetene og høyskolene som kommer fra vellykket kommersialisering ikke må medføre reduserte statlige bevilgninger. Dersom institusjonen klarer å øke sine inntekter gjennom gode forskningsresultater vil dette etter disse medlemmers syn ytterligere motivere forsknings-satsingen ved den enkelte institusjon.

Disse medlemmer har merket seg Regjeringens fremlegg om at institusjonene skal ha retten til næringsmessig utnyttelse av forskningsresultater. Imidlertid ønsker disse medlemmer å åpne opp for at forsker, institusjon og eventuelle tredjeparter skal ha muligheter til å inngå avtaler før forskningsarbeidet starter opp. Dette kan være med på å bidra til et smidigere system der ansvar og organisering av forskningsvirksomheten i større grad blir tillagt den enkelte utdanningsinstitusjon. Dette vil etter disse medlemmers syn harmonere med intensjonene i kvalitetsreformen med at den enkelte utdanningsinstitusjon skal kunne organisere sin virksomhet slik de finner hensiktsmessig.

Videre har disse medlemmer merket seg at Regjeringen ønsker at arbeidstaker og arbeidsgiver skal stå mest mulig fritt når det gjelder hvordan fordelingen av avkastningen fra oppfinnelser skal skje. Spørsmålet om fordeling må stå åpent da det kan være av avgjørende betydning for rekruttering av forskere med høy internasjonal kvalitet å kunne inngå avtaler som bryter med en fordelingsnøkkel som er god for de relativt nyutdannede. I de tilfeller hvor slike avtaler ikke foreligger mener disse medlemmer at eierskapet i hovedsak følger finansieringen av produktet. Dersom institusjonene skal tiltrekke seg forskere med høy internasjonal anseelse og spesifikk kompetanse, er det etter disse medlemmers syn avgjørende at den enkelte institusjon får

vide fullmakter til å fremforhandle avtaler med den enkelte forsker.

Komiteen viser til at loven bare omfatter oppfinnelser som er patenterbare. Også forskningsresultater som ikke skal patenteres, kan ha et kommersielt potensiale. Eksempler på resultater som faller utenfor loven, kan være framgangsmåter som er nødvendige for å framstille et produkt, og dataprogrammer. Komiteen viser til at åndsverkloven vil dekke og regulere deler av slike nyskapingar.

Komiteen viser til at universitetene og høyskolene får et spesielt ansvar for å utbre forståelse for og sikre anvendelse av vitenskapens resultater. Komiteen vil understreke at dette ansvaret også omfatter resultater som ikke skal patenteres, men som likevel kan kommersialiseres. Det er viktig at institusjonene, når de velger organisasjonsform for innovasjonsarbeidet, også legger til rette for at forskningsresultater som ikke trenger patentering blir ivaretatt på en god måte.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i lov 17. april 1970 nr. 21 om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere

I

I lov 17. april 1970 nr. 21 om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere gjøres følgende endringer:

§ 1 annet ledd oppheves.

§ 4 tredje ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Bestemmelsen i leddet her gjelder ikke for universiteter og høyskoler.

§ 6 nytt tredje ledd skal lyde:

Lærere og vitenskapelig personale ved universiteter og høyskoler har likevel rett til å publisere oppfinnelsen dersom arbeidsgiveren ble varslet om det i meldingen om oppfinnelsen etter § 5, og tredjeparts rett ikke er til hinder. Dersom de nevnte vilkårene for publisering er oppfylt, har ikke arbeidsgiveren rett til å overta oppfinnelsen etter § 4. Har oppfinneren ikke tatt skritt til publisering innen ett år etter varselet etter § 5, kan arbeidsgiveren likevel overta oppfinnelsen. En arbeidstaker som har forbeholdt seg retten til å publisere oppfinnelsen, kan ikke uten skriftlig samtykke fra arbeidsgiveren søke patent på oppfinnelsen.

Ny § 6 a skal lyde:

Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere ved universiteter og høyskoler.

§ 12 tredje ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

Gjelder tvisten en oppfinnelse som er gjort av en arbeidstaker ved et universitet eller en høyskole, kan departementet i stedet utvide nemnda med to medlemmer etter forslag fra hver av partene.

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Loven får bare anvendelse på oppfinnelser som gjøres etter at loven er trådt i kraft.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 24. oktober 2002

Rolf Reikvam
leder

Vidar Bjørnstad
ordfører

Karita Bekkemellem Orheim
sekretær